

A photograph of a herd of Highland cattle in a field. The main focus is a dark brown cow with a white patch on its nose and yellow ear tags numbered 2107. Other cows are visible in the background, including one with tag number 2462. The background is a blurred landscape with trees and hills.

GRAZE
LANDS
REWILDING

**JAARVERSLAG
2024**

TERUG NAAR EUROPA

Voorwoord

2024 begon met regen, regen en nog eens regen. Hierdoor zagen we de Maashorst weer eens zoals het ooit bedoeld was; kletsnat met wilde eenden tussen de wisenten.

Het was ook het jaar waarin we als organisatie een flinke ontwikkeling doormaakten. We werkten intensief samen met onze Nederlandse partners en hebben onze blik verder verbreed van begrazing naar rewilding. Ook internationaal wonnen we meer terrein o.a. met transporten naar Denemarken, Tsjechië en Portugal. We worden dan ook steeds bekender, onder andere door de vorig jaar uitgekomen documentaire 'Return of the Aurochs'. Ons internationale netwerk groeit en er zit soms maar enkele maanden tussen een eerste contact en een daadwerkelijk transport van dieren.

Verschillende Schotse partijen stonden en staan nog steeds te springen. Uitdagingen zoals blauwtongmaatregelen en de Brexit zorgen voor complexiteit en helaas soms vertraging. Ondanks dat, slagen we er in steeds meer in om terrein te winnen in Europa voor rewilding met onze dieren. Hoe bijzonder dat onze Tauros, afstammend van oude runderrassen uit Europa, nu weer zijn rol vervuld in zijn vertrouwde habitat.

Ook in eigen land zitten we niet stil. Zo hebben we voor het eerst voet gezet in Flevoland. In het Harderbos heeft Natuurmonumenten ambitieuze plannen voor verdere uitbreiding van de begrazing. Opierendag lieten we 50 Taurossen en 18 Exmoors vrij in dit 'toekomstige oerbos' van Nederland.

Ons Rewilding Center wordt steeds beter gevonden door groepen; soms voor de gezelligheid, maar steeds vaker ook in professioneel verband. Het zijn mensen van landelijke natuurclubs of beleidsmakers van gemeenten, waterschappen of een ministerie die zich met natuurontwikkeling bezighouden. Ook vanuit het buitenland zien we veel interesse bij o.a. Denen, Duitsers, Oostenrijkers en Schotten om meer te leren over rewilding, kuddebeheer en de combinatie met recreatie.

In 2024 hebben we ons bestuur versterkt. Dat was hard nodig omdat de basis te smal en daarmee kwetsbaar was. Met de komst van Max van der Wegen (jurist) en Simoon Fransen (organisatiedeskundige) hebben we nu een bestuur van vier personen. We streven naar een bestuur van vijf om nog breder georiënteerd te zijn en te kunnen reageren op nieuwe ontwikkelingen in de jaren die voor ons liggen. Maar eerst nodigen we je uit om samen met ons terug te kijken op vorig jaar via dit jaarverslag.

Kuddebeheer

Van natuur in een woonwijk of rondom het Havenbedrijf Rotterdam tot uitgestrekte natuurgebieden zoals de Maashorst en Keent of Harderbos; in 2024 waren onze dieren te vinden in 36 gebieden in het westen, midden en zuiden van Nederland. In al onze natuurgebieden staan runderen: Schotse hooglanders of Taoussen. In 16 gebieden zijn ook Exmoor pony's te vinden, waarvan de grootste sociale kudde in De Maashorst staat.

De balans

Ruim 1100 dieren, waarvan 411 Taoussen, 408 Schotse hooglanders en 307 Exmoorpony's zijn aan het werk voor de natuur in ons land. Maar liefst 208 kalfjes en 61 veulens deden de sociale kuddes groeien op de plekken waar dit past binnen het draagvlak van een gebied.

Tauros

♂ 158

♀ 253

Schotse Hooglander

♂ 121

♀ 287

Exmoorpony

♂ 121

♀ 186

Training en begeleiding

Begrazing als natuurlijk proces betekent zo min mogelijk ingrijpen. Maar zolang grote grazers onder landbouwregels vallen blijft kuddebeheer noodzakelijk, ook om het veilig te houden. Wij doen dat op zo natuurlijk mogelijke wijze.

Natuurlijk kuddebeheer is een combinatie van kennis en technieken. De kunst is om het gedrag van de dieren te lezen en zo min mogelijk hun natuurlijke gedrag aan te passen. Door te lokken in plaats van drijven houden we de dieren rustig en de risico's laag. Onze kennis en kunde dragen we over aan anderen. We geven (veld)trainingen en begeleiding aan teams in binnen- en buitenland. Daarbij staan zaken als dierengedrag, veiligheid en handling van de dieren centraal. Hieronder lichten we twee voorbeelden uit.

Rewilding Netwerk in Portugal

In mei werkten we mee aan een 3-daagse training van Rewilding Europa in Portugal. Het was een samenkomst van mensen uit verschillende landen en achtergronden. Sommige van hen waren al bezig met natuurbegrazing en wilden leren over hoe je dit nog beter kunt doen. Voor anderen was de materie compleet nieuw. Met een presentatie en veldbezoek gaven we tekst en uitleg over het effect van natuurlijke begrazing met Taurossen. We bezochten een plek met rotstekeningen van duizenden jaren oud, waarop ook wilde grazers zoals de oeros waren afgebeeld.

Rangertraining Maashorst

In december verzorgden we de jaarlijkse training aan de rangers in de Maashorst. De grote groep vrijwilligers die helpen met belangrijke taken in het natuurgebied hebben 3 trainingsdagen. Op 9 december was deze in Keent waar de focus lag op de Exmoors en Taurossen. Deze dagen richten zich niet alleen op het overdragen van kennis, maar zijn tevens van grote waarde voor het versterken van de sociale banden met en tussen de vrijwilligers.

Nationale ontwikkelingen

Alleen in samenwerking met anderen kunnen we meters maken. In Nederland werken we samen met diverse groene organisaties zoals ARK Rewilding Nederland, Brabants Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Daarnaast maken we deel uit van het netwerk Framing Untaming en het Samenwerkingsverband Exmoorpony's.

Brabants Landschap

De samenwerking met Brabants Landschap is bijzonder; zonder hen zouden we geen Tauros Programma hebben en zouden we ook niet op zo'n prachtige plek zitten. Andersom is Keent, met de Tauros, ook het meest wilde visitekaartje van Brabants Landschap. We merken dat er op het vlak van samenwerken nog veel te winnen valt. Dat gaan we doen door gezamenlijke activiteiten te ontwikkelen en door onze vrijwilligers meer samen te laten werken. Dit alles krijgt vorm in onze vernieuwde samenwerkingsovereenkomst.

Coöperatie Beest en Wold

Een belangrijke nieuwe samenwerking is die tussen Grazelands Rewilding en de coöperatie Beest en Wold, die een aantal terreinen begraast in het Drents-Friese Wold. De voorbereiding van de formele samenwerking heeft in 2024 plaatsgevonden en met ingang van begin 2025 zijn we lid geworden van de coöperatie. Dat betekent nieuwe mogelijkheden voor uitwisseling van kennis, kuddes en kunde.

Nieuwe gebieden

Dongevallei

Al sinds november 2001 begrazen we de Dongevallei in opdracht van de gemeente Tilburg. In 2024 is de begrazing uitgebreid met de komst van drie Hooglanders. Het gaat om een nieuw deelgebied genaamd De Lange Rekken dat loopt aan de noordkant van de Dongevallei langs het Wilhelminakanaal. Er volgt nog verdere uitbreiding met een afzonderlijk deelgebied (Koeweide) waar Exmoors gaan grazen.

Harderbos

Natuurmonumenten wil het Harderbos ontwikkelen tot het Bialowieza van de Lage Landen, compleet met de grazers die daarbij horen. Een oerbos op kleigrond is zeer bijzonder en onze kudde gaat hier een bijdrage aan leveren.

Door het extreem natte voorjaar werd er aan beide zijden vertraging opgelopen. Bij ons met het vangen van de dieren, bij Natuurmonumenten met het plaatsen van nieuwe rasters. Maar in oktober was het dan eindelijk zover. Op werelddierendag lieten wij 50 Tauossen en 18 Exmoorpony's los in het Harderbos! Het is voor het eerst dat we voet hebben gezet in Flevoland. Onze dieren gaan het landschap openhouden en zorgen voor meer variatie in het bos.

Internationale ontwikkelingen

De Tauros wordt steeds bekender over de grenzen heen. Dat is fijn, want het is tenslotte ons doel dat de Tauros in heel Europa zijn bijdrage kan leveren aan het rewilden van natuurgebieden. Onze banden met Rewilding Europe waren al stevig en die samenwerking wordt verder voortgezet. Naar verwachting leidt dat in 2025 tot aanvullingen van de kudde in the Greater Coa Valley in Portugal. Omdat we deel uitmaken van de Rewilding family komen er ook uit andere landen aanvragen om daar met ons een Tauros kudde op te bouwen. Denemarken en Schotland zijn het meest enthousiast.

Exmoorpony's naar Saksfjed Vildmark in Denemarken

In Denemarken heeft de overheid besloten om maar liefst 20% van het landbouwareaal om te vormen naar natuur om het hoofd te bieden aan de klimaat-, water-, en biodiversiteitscrisis. Verschillende overheden maar ook particuliere initiatieven zetten daar nu vol op in. Zo ook de Hempel foundation, die recent aan de slag is gegaan met de verwerving van gronden om te rewilden. In het voorjaar van 2024 hebben wij in opdracht van deze organisatie 40 Exmoorpony's naar het gebied Saksfjed Vildmark op het eiland Lolland gebracht.

Leren van de Denen

Vanuit ecologisch en begrazingsperspectief is de wijze waarop de Denen voormalige landbouwgrond 'herwilderden' zeer interessant. In Nederland starten we meestal met het afgraven van de bovenste laag van de grond. Dat is duur, heeft forse effecten op het bodemarchief met soms weinig resultaat. De Denen eggen een terrein een paar keer, zaaien dan de juiste mengsels in en gaan direct aan de slag met begrazing. Met spectaculaire resultaten ondanks de ook daar hoge fosfaat-, en nitraatgehalten in de bodem! Bloemrijke graslanden zover het oog reikt. We willen graag deze kennis naar Nederland halen.

Natural Grazing Facility

Het transport naar Denemarken was het eerste transport van grote grazers dat plaatsvond via de Natural Grazing Facility. Rewilding Europe lanceerde dit instrument eind 2023 om de adoptie van natuurlijke begrazing in heel Europa op te schalen door te faciliteren tussen vraag en aanbod van organisaties die zich inzetten voor rewilding. Na aankomst in Denemarken trakteerden de Exmoors zichzelf onmiddellijk op een verkoelend bad.

Taurossen naar nieuw reservaat in Tsjechië

Eind juni zijn twee koeien met hun kalfjes verhuisd vanuit Kraaijenbergse Plassen naar The Novohradske Mountains in het zuiden van de bohemia in Tsjechië. Dit is een uitloper van de Alpen en heeft een heuvelachtig landschap met bloemrijke graslanden en beken in de dalen. Mede dankzij de natuurbeschermingsorganisatie European Wildlife, werd hier, op de grens van Tsjechië en Oostenrijk, het vijftiende reservaat voor grote grazers aangelegd. In dit geval ging het om nieuw bloed. Het gebied wordt al begraasd met Taurossen en Exmoorpony's.

Het reservaat ligt op een plek waar voorheen landbouw plaatsvond. Het heeft nu een oppervlakte van tien hectare en moet geleidelijk worden uitgebreid tot ongeveer 50 hectare. Het verzorgen van boerderijdieren in de barre klimatologische omstandigheden van de bergen zijn echter zeer uitdagend en kostbaar. Grote grazers zullen de lokale graslanden tegen aanzienlijk lagere kosten onderhouden. Bovendien zullen zij beter in staat zijn om zich te verdedigen tegen de wolven die in dit gebied voorkomen.

Wild enthousiast in Schotland

We hebben nog niet eerder zoveel enthousiasme ontmoet voor onze Taurossen en ons verhaal als in Schotland. We zijn in gesprek met enkele van de grootste landeigenaren in Schotland. De situatie daar is bijzonder. Grote delen van de highlands zijn zwaar overbegraasd met edelherten in hoge aantallen. Er zijn geen wolven om daar verandering in te brengen. Als het aan de Schotten ligt, gaan die er ook niet komen. In veel gebieden worden die dichtheden nu in het kader van rewilding teruggebracht. Als je naar natuurlijke dichtheden van edelherten gaat, heb je daarnaast wel grazers nodig zoals rund en paard om de variatie in het landschap in stand te houden. Doe je dat niet, dan wordt alles uiteindelijk uniform bos.

De Tauros en de Exmoorpony zijn daar bij uitstek geschikt voor. Er zouden al verschillende kuddes lopen als Brexit en hoge veterinaire eisen niet in de weg stonden. We hebben echter goede hoop dat dat in 2025 en anders wel in 2026 gaat lukken. In dat kader hebben we afgelopen jaar meerdere bezoeken gebracht aan de organisatie Trees for Life. Zij zijn nu aan de slag gegaan met een crowdfunding actie om het benodigde budget rond te krijgen om een eerste groep Taurossen over te laten komen en in te zetten in het gebied Affric Highlands, net ten noorden van Loch Ness.

Uitdagingen

Knutjes, piepkleine insecten die je nauwelijks met het blote oog kunt zien, kunnen drager zijn van een potentieel gevaarlijke ziekte voor herkauwers. Vooral schapen zijn er gevoelig voor, met sterfte tot gevolg, maar ook runderen bleven niet gespaard. Onze runderen hadden echter nauwelijks last van deze ziekte.

Wij denken dat vrij levende en vrij grazende runderen in het algemeen een betere weerstand hebben tegen verschillende ziekten. Dit lijkt in het bijzonder te gelden voor de Tauros. Recent veterinair onderzoek toont aan dat bijna alle Taurossen antistoffen tegen het virus in hun bloed hebben. Dit betekent dat ze ermee in aanraking zijn geweest, maar er niet ziek van zijn geworden. Toch blijven we te maken houden met de veterinaire eisen rondom de ziekte.

Om runderen vanuit een gebied waar blauwtong voorkomt naar andere landen te exporteren, is slechts één optie mogelijk: transport via een volledig afgesloten quarantainestel. Hier mag letterlijk geen enkel knutje aanwezig zijn, anders wordt de export afgekeurd. In 2024 waren wij de eersten die gebruik konden maken van een speciaal gecertificeerde exportstal voor dit doel.

educatie

7

Stagiaires begeleid van o.a. Has Green Academy, Yuverta en Hogeschool van Hall Larenstein.

5

Organisaties ontvangen voor voorlichting en training grote grazers.

zakelijke markt

TIENTALLEN

Bedrijven ontvangen voor excursies, vergaderingen en events, waaronder waterschap Aa en Maas.

€744,-

Aan donaties ontvangen door klanten van Wildrundvlees ter CO₂ compensatie.

3

Zakelijke organisaties die hun personeelsuitje of lustrum vierden in ons Rewilding Centrum.

beleving

4

Fotosafari's in de Maashorst i.s.m. onze bevlogen huisfotograaf Bert van Beek

6

Evenementen die bij of met ons samen werden georganiseerd bij ons Rewilding Center in Keent

110

Overnachtingen in onze Guesthouse

organisatie

2

Nieuwe bestuursleden met achtergronden op het gebied van financiën, HR en organisatie-ontwikkeling

70

vrijwilligers die toezicht houden op onze kudde of zich op andere manieren inzetten voor onze organisatie

5

Bezoeken aan het buitenland met oriënterende gesprekken over de inzet van wilde kuddes

“Tussen de koeien vergeet ik alle ingewikkelde dingen om me heen”

Robbert Wolf (46 jaar) is sinds januari 2023 vrijwilliger voor 2 van onze gebieden van het Havenbedrijf Rotterdam. We spraken hem over zijn drijfveren en ervaringen.

Hoe is het zo gekomen dat je vrijwilliger werd bij Grazelands Rewilding?

Ik ben werkzaam als adviseur natuurbeleid bij het Havenbedrijf Rotterdam; tevens de opdrachtgever aan Grazelands Rewilding voor de begrazing van de gebieden Eemhaven en Geuzenbos. Het Havenbedrijf heeft verschillende semi-natuurgebieden in eigendom en vindt natuurontwikkeling steeds belangrijker. Via mijn werk kwam ik in contact met Ronald Goderie. Die vertelde me dat de vrijwilliger van deze gebieden gestopt was en vroeg of ik interesse had. Op dat moment was ik net op zoek naar iets om buiten mijn werk om te doen.

Waarom wilde je dit graag doen?

Ik kamp al enige tijd met een ernstige ziekte. Dan ga je nadenken over wat je echt belangrijk vindt. Ik maak me soms best zorgen over waar het heen gaat met deze wereld, maar ben niet iemand die bij de pakken neer gaat zitten. Ik wilde altijd al iets bijdragen. Mijn ziekte heeft dat wat urgenter gemaakt. Het werk voor Grazelands betekent voor mij een stuk zingeving die ik op een hele praktische manier kan invullen, met ‘mijn poten in het zand’.

Wat houdt het werk in?

De twee gebieden vormen een buffer tussen de zuidkant van de A15 en de haven. De dieren grazen er om te zorgen dat het landschap niet helemaal dichtgroeit. Bij Eemhaven lopen 6 Schotse hooglanders, in Geuzenbos 2 Taurossen. Mijn taak is om een oogje in het zeil te houden bij de kuddes en te controleren of het gebied er goed bij ligt. Daarvoor maak ik een enkele keer per week een rondje. Vaste recreanten, zoals de mountainbikers, kennen me inmiddels en weten me te vinden als er iets is. Daarnaast spreek ik ook andere bezoekers aan over de gedragsregels en waarom het bijvoorbeeld belangrijk is om je hond aan de lijn te houden.

Heb je een mooie anekdote voor ons?

Onlangs werd ik gebeld dat er 2 koeien op de dijk buiten het begrazingsgebied stonden. Een van de werklui had per ongeluk een hek open laten staan. Dat was best even spannend. Je moet dan toch ineens handelen en dat voelt als een hele verantwoordelijkheid. Maar ik heb twee dingen geleerd; de dieren zijn zelf ook liever op vertrouwd terrein én waar ze eruit zijn gegaan, drijf je ze ook weer naar binnen. Dus dat heb ik gedaan. Het verliep eigenlijk helemaal prima en dat geeft vertrouwen.

Wat brengt het werk jou?

Voor mij is het de ideale combinatie van twee kanten van dezelfde medaille. Ik omarm de missie van Grazelands volledig en het voelt waardevol om daar een stukje aan bij te dragen. Mij persoonlijk helpt het enorm om in het moment te leven. Als je wat tijd doorbrengt tussen de koeien, wordt je hoofd vanzelf leeg en vergeet je alle ingewikkelde dingen om je heen. In de natuur zijn is sowieso helend. Het observeren van de dieren, het feit dat ze je accepteren maakt dat je opgaat in hun ritme. Dat relaxte ritme hebben wij mensen in de loop der jaren afgeleerd. Op zo'n plek, tussen de dieren, krijg je dat weer een beetje terug.

Rewilding Center en natuurbeleving

In ons Rewilding Center en het omliggende natuurgebied Keent ontvangen we groene organisaties voor training en kennisuitwisseling. Daarnaast verhuren we onze locatie aan organisaties voor vergaderingen, evenementen en bijeenkomsten met een groen tintje. En we bieden, vaak in samenwerking met partners, arrangementen voor natuurbeleving.

werkbezoek Saksfjed

Waterdag waterschap
Aa en Maas

Probus

Ark Rewilding
personeelsdag

Gebiedsmanagers
Natuurmonumenten

Rotary club Oss

Coöperatie Beest en
Wold

Vrijwilligersdag

Op fotosafari met Bert van Beek

In samenwerking met onze vrijwilliger en huisfotograaf Bert van Beek organiseren wij 4 fotografie workshops per jaar. De opbrengst van deze activiteiten komt ten goede aan onze stichting. Keer op keer blijkt dat de dieren een enorme aantrekkingskracht hebben op natuurfotografen. Bert kent alle kneepjes van het fotografievak én weet veel over de dieren en hoe je ze het beste op de plaat zet. De reacties van de deelnemers na afloop zijn lovend, zowel over de begeleiding van Bert als over ons verhaal.

Educatie

Ons Rewilding Center en het natuurgebied Keent lenen zich bij uitstek voor het doen van onderzoek en andere educatieve activiteiten. Verschillende organisaties keren, inmiddels jaarlijks, terug naar Keent om een veldexcursie te doen.

Zo komt de leraren opleiding Aardrijkskunde uit Tilburg jaarlijks met een groep studenten voor uitleg over het gebied en het verrichten van grondboringen langs de dijk. Het Maaswaalcollege uit Wijchen komt op meerdere dagen naar het gebied met verschillende klassen op VMBO-, HAVO- en VWO-niveau. Hier leren zij over de geschiedenis van het natuurgebied Keent, over de ecologische impact van onze grazers en, minstens zo belangrijk, hoe je je gedraagt in een gebied waar je te gast bent bij grote grazers.

Stages

Net als voorgaande jaren, wisten ook in 2024 veel studenten ons te vinden met een aanvraag voor een stageplek. We hebben 7 stagiaires begeleid van de volgende opleidingen: diermanagement en Wildlife Management aan de Hogeschool van Hall Larenstein, Wildlife Management aan Yuverta, Dier in de duurzame samenleving bij Hogeschool Inholland.

De MBO studenten deden praktijkervaring op in het veld; van het helpen bij vangacties en transport van de dieren tot aan het repareren van rasters en het onderhouden van ons terrein in Keent. Stuk voor stuk stoere doeners, die de handen uit de mouwen steken en graag leren over het werken met wildlevende runderen en pony's.

Op HBO niveau zijn er weer verschillende gedragsonderzoeken gedaan. Zo is er gekeken naar het gedrag van stieren en (het maken van) stierenkuilen. Er is onderzoek gedaan naar de moederzorg voor kalveren van verschillende leeftijden en er is een handboek gemaakt voor het informeren en opleiden van (nieuwe) vrijwilligers bij Grazelands Rewilding.

"Grazelands Rewilding was een super stage. In het begin was het pittig, maar ik heb erg genoten tijdens mijn periode en veel mooie dingen mogen doen, zien en ervaren. Ik heb veel geleerd over de verschillende dieren die in beheer zijn van Grazelands, over de natuur er omheen en wat Grazelands betekent in het behouden van biodiverse landschappen in Nederland en Europa. Na het zien van de Instagram pagina van Grazelands heb ik op eigen initiatief voorgesteld om een dag mee te lopen met Bert van Beek, omdat fotografie een grote hobby is van mij. Ik ben samen met hem op pad gegaan en heb hieruit een mooie fotoreportage kunnen neerzetten. Het was een geweldige ervaring om zo aan de slag te gaan en ik heb hier echt van genoten. Ondanks de drukke en soms chaotische dagen wordt er echt naar jou als persoon gekeken, de begeleiding was dan ook erg fijn en op je eigen tempo. Je krijgt waardering voor je werk en nuttige feedback die bij latere acties weer kan worden toegepast. Zo heb ik gemerkt dat ik steeds meer durfde na eerst vooral de kat uit de boom gekeken te hebben. Die grote grazers zijn toch best spannend!"

Esmee Blonk,
stagiair Wildlifemanagement Yuverta

Taurosprogramma

In 2010 werd onze eerste stier uit het Taurosprogramma geboren: Manolo Uno. Een kruising tussen een Spaanse Pajuna-stier en een Italiaanse Maremmana-koe. Inmiddels zijn we 15 jaar verder. Als we rekenen met 2,5 jaar voor een generatie, zijn we nu ongeveer bij generatie 6 of 7 aanbeland. Dat klinkt lang, maar het is een split-second als je het afzet tegen de hele domesticatie geschiedenis van het rund die zo'n 10.000 jaar terug gaat. We zijn dan ook nog lang niet 'klaar'. Maar we zijn wel degelijk een heel eind op weg!

Trailer

De verschillende kuddes beginnen steeds meer te lijken op het oerrund, hun wilde voorouder. Dit geldt niet alleen voor hun uiterlijk, zoals hun bouw, kleur en hoornvorm, maar ook voor hun gedrag. Ze vertonen steeds meer en complexer natuurlijk gedrag en passen zich aan hun omgeving aan. In de documentaire *The Return of the Aurochs* (ARTE) is dit goed te zien.

De kuddes moeten omgaan met uitdagingen zoals wolven en beren (in Kroatië), hitte (Spanje en Portugal), of intensief recreatief gebruik van hun leefgebied (Nederland). Dit leidt tot verschillend gedrag en kan na vele generaties zelfs veranderingen in hun DNA veroorzaken. Deze veranderingen beginnen doordat bepaalde delen van het DNA worden uitgeschakeld, en dat gebeurt snel. Dit specifieke proces gaan we samen met de WUR verder onderzoeken. In 2025 wordt er een projectaanvraag ingediend voor genetisch onderzoek met de vraag: wat betekent de-domesticatie en hoe kun je dat volgen in het DNA? Wordt vervolgd!

Organisatie

Het meeste werk wordt door onze kuddes gedaan, maar onder de streep blijft het mensenwerk. Het zijn de contacten van onze mensen in het veld, tijdens vangacties of overleggen met anderen die maken dat we doen waar we goed in zijn.

In 2024 hebben we ons bestuur versterkt. Dat was hard nodig omdat de basis (te) smal en daarmee kwetsbaar was. We hebben nu met Max van der Wegen (jurist) en Simone Fransen (organisatiedeskundige) een bestuur van vier personen en streven naar een bestuur van vijf, om voldoende breed te zijn en te kunnen reageren op nieuwe ontwikkelingen. Het operationele team is in omvang nog niet versterkt, terwijl dat eigenlijk wel nodig was. De kern bestond uit 5 medewerkers in loondienst en een medewerker communicatie op freelancebasis. Zij werken samen met zo'n 70 vrijwilligers.

Simoon Fransen

Met een achtergrond in organisatieontwikkeling, leiderschap en systeemverandering werk ik al jaren aan maatschappelijke en ecologische transitie, zowel in binnen- als buitenland. Mijn focus ligt op regeneratie van ecosystemen, organisaties en gemeenschappen. Naast mijn werk bij Grazelands zet ik me onder andere in voor de transitie in de landbouw, door landbouwgrond te transformeren naar 50% nieuwe natuur, 40% regeneratieve landbouw en 10% biobased woningbouw. Als imker, en dankzij mijn recente scholing in permacultuur en rewilding, verbind ik denken en doen – met hoofd, hart én handen – aan een levende, veerkrachtige toekomst. Bij Grazelands Rewilding komt alles voor mij samen. Hier kan ik mijn ervaring inzetten voor wat me werkelijk drijft: het herstel van biodiversiteit en de relatie tussen mens en natuur.

Max van der Wegen

De natuur in Nederland holt achteruit. Een wandeling langs het Pieterpad liet me zien hoe groot die achteruitgang inmiddels is. Veel, heel veel gebieden in ons land zijn productieland geworden. Land waar de natuur weinig of geen ruimte krijgt. De instandhouding van de nog resterende natuurgebieden wordt daardoor steeds belangrijker. Het op een verantwoorde manier beheren van die gebieden is daar een onlosmakelijk onderdeel van. De manier waarop Grazelands Rewilding dat doet spreekt me erg aan. Evenals het ideologische doel om een wild runderras, dat kenmerken vertoont van het verdwenen Europese oerrund, te verspreiden over Europa. Met mijn juridische achtergrond draag ik graag als bestuurder bij aan het toekomstperspectief van deze mooie organisatie. En daarmee aan de toekomst van de natuur in Nederland en Europa.

Financiën

In 2024 hebben wij het jaar wederom met een positief saldo afgesloten. Het financiële succes van 2023 is niet geëvenaard. Dat heeft grotendeels te maken met de keuze voor het outsourcen van de verkoop van wild rundvlees. De afname in vleesverkoop hebben we deels gecompenseerd met de verkoop van levende have. Deze aanpak versterkt ons team en zet ons op koers voor een hoger positief saldo in 2025.

Ons Europese businessmodel blijft zich stapsgewijs ontwikkelen. Hierdoor verminderen we onze afhankelijkheid van subsidies en bouwen we een gezonde financiële buffer op. Als stichting zonder winstoogmerk investeren wij alle baten in onze missie: het bevorderen van biodiversiteit in Europa door jaarrondbegrazing, met de Tauros als ons icoon.

In 2024 hebben we Grazelands Rewilding stevig op de Europese kaart gezet. Nieuwe mogelijkheden voor het leveren van Tauros-kuddes aan grote landeigenaren in Europa, zoals in Denemarken, Schotland en Oostenrijk, bieden veel potentie. Ook in Nederland hebben we vooruitgang geboekt met een contract voor begrazing in het Harderbos, Flevoland.

Daarnaast hebben wij in 2024 actief nieuwe samenwerkingen en natuurfinancieringsmodellen verkend, waaronder een partnerschap met Credit Nature.

Ons voorstel voor financiële ondersteuning van het MacArthurfonds heeft onze positie in het netwerk versterkt en onze toekomstvisie verrijkt. Naast biodiversiteit besteden we nu meer aandacht aan de sociale impact van rewilding.

Wij kijken vol vertrouwen naar 2025!

Financiën

Winst en verliesrekening over 2024	31-12-2024	31-12-2023
Baten	594.962	630.547
Lasten		
Directe kosten	137.655	140.205
Personeelskosten	312.994	273.063
Afschrijvingen	3.565	6.883
Overige bedrijfskosten	131.832	139.453
Totaal lasten	448.391	419.399
Saldo voor financiële baten en lasten	8.916	70.943
Financiële baten en lasten	-4.568	-5.034
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	4.348	65.909
Belastingen	-1.267	-12.964
Resultaat	3.081	52.945
Resultaatsbestemming		
Algemene reserve	3.081	52.945

Balans per 31-12-2024	31-12-2024	31-12-2023
Activa	3.975	7.540
Vorderingen	167.403	397.248
Liquide middelen	270.684	59.644
Totaal activa	442.062	464.432
Passiva		
Algemene reserve	181.034	177.953
Langlopende schulden	49.260	73.760
Kortlopende schulden	211.768	212.719
Totaal Passiva	442.062	464.432

GRAZE LANDS REWILDING

Tekst en redactie

Ronald Goderie, Kelly van Lith

Fotografie

Bert van Beek, Grazelands Rewilding

Opmaak

Kelly van Lith

www.grazelandsrewilding.com

*Algemeen Nut
Beogende Instelling*

ANBI